

Programmavoorstel

Preventie van Kansspeler­verslaving

Programmavoorstel

Preventie van Kansspelverslaving

Datum, 12 mei 2022

Colofon

ZonMw stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie
Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis – om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdopdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO.

Voor meer informatie over het programma Preventie van Kansspelverslaving kunt u contact opnemen met het secretariaat via e-mail preventiekansspelverslaving@zonmw.nl of telefoon 070-349 5408.

Auteur: Julia van Os

Datum: 12 mei 2022

ZonMw
Laan van Nieuw Oost-Indië 334
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Tel. 070 349 51 11
www.zonmw.nl
 info@zonmw.nl

Sociale media

- www.facebook.com/zonmwNL
- www.twitter.com/zonmw
- www.linkedin.com/company/zonmw
- www.youtube.com/ZonMwTV

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding.....	6
1.2 Totstandkoming programma.....	6
1.3 Prevalentie kansspelverslaving	6
1.4 Begeleidingscommissie	7
1.5 Leeswijzer	7
2. Terreinverkenning en afbakening.....	8
2.1 Ontwikkelingen kansspelmarkt	8
2.2 Kaders programma	8
3. Doelstellingen, doelgroepen en criteria	10
3.1 Doelstelling programma.....	10
3.2 Doelgroepen	10
3.3 Relevantiecriteria	10
3.4 Kwaliteitscriteria.....	11
4. Inhoud van het programma	12
4.1 Kwetsbare groepen.....	12
4.2 Preventie	12
4.3 Behandeling en interventie	12
4.4 Productkenmerken en context.....	12
4.5 Prevalentieonderzoek	13
4.6 Toegang tot data, digitale producten en onderzoekspraktijk.....	13
5. Plaats van het programma	14
5.1 Interne afstemming	14
5.2 Afstemming met externe partijen	14
5.3 Internationalisering	15
6. Communicatie en implementatie	16
7. Management en organisatie	17
7.1 Programmacommissie	17
7.2 Expertgroep	17
7.3 Ervaringsdeskundigen	18
7.4 Klankbordgroep	18
7.5 Planning subsidierondes.....	18
7.6 Algemene beoordelingsprocedure.....	19
8. Monitoring, evaluatie en programmabegroting.....	21
8.1 Voortgang van de onderzoeksprojecten	21
8.2 Voortgang van het programma	21
8.3 Evaluatie van het programma	21
8.4 Programmabegroting	21
Bijlagen	22

Samenvatting

Sinds 1 oktober 2021 mogen aanbieders van kansspelen in Nederland online kansspelen aanbieden. De online kansspelmarkt wordt gereguleerd door de nieuwe wet Kansspelen op afstand. Uit de wet vloeit ook het verslavingspreventiefonds voort, dat door de Kansspelautoriteit wordt beheerd. Een van de bestedingsdoelen van het fonds is onderzoek naar de preventie en behandeling van kansspelverslaving. De Kansspelautoriteit heeft ZonMw verzocht hiervoor een onderzoeksprogramma te ontwikkelen.

Samen met een brede groep stakeholders uit de zorg, ervaringsdeskundigen, de wetenschap, het beleid, het toezicht en de kanspelsector is eerst een onderzoeksagenda over kennisvragen en prioriteiten voor onderzoek opgesteld. Deze onderzoeksagenda vormt de basis van het ZonMw onderzoeksprogramma Preventie van Kansspelverslaving.

Kaders

De kaders van het onderzoeksprogramma zijn bepaald door de Kansspelautoriteit in samenspraak met het ministerie van Justitie en Veiligheid en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Ook de onderzoeksagenda geeft richting aan het onderzoeksprogramma.

Het onderzoek moet zich richten op interventieontwikkeling, effectonderzoek, kennisbenutting en implementatieonderzoek. Het gehele zorgdomein is onderwerp van onderzoek, met de nadruk op preventie én behandeling van kansspelproblematiek. Het gaat daarbij niet alleen om online kansspelen, maar ook om offline (land-based) kansspelen. In de onderzoeksagenda wordt gepleit de focus van het onderzoek te verbreden van kansspelverslaving naar gokgerelateerde schade ('harms' perspectief). Hiermee sluiten we ook aan op de internationale ontwikkelingen op het gebied van zorg en onderzoek. Tot slot, onafhankelijk onderzoek is alleen mogelijk als de toegang tot onderzoeksdata en de relatie tussen onderzoekers en aanbieders van kansspelen juridisch en praktisch goed geregeld is.

Doelstellingen

De missie van het onderzoeksprogramma Preventie van Kansspelverslaving is een bijdrage te leveren aan de preventie en behandeling van kansspelverslaving, gokgerelateerde schade en gokproblematiek door nieuwe kennis te ontwikkelen en het gebruik ervan te stimuleren.

Het programma heeft drie doelstellingen:

1. Verkrijgen van nieuwe kennis die bijdraagt aan de preventie en behandeling van kansspelverslaving en gokproblematiek in den brede
2. Versterken van de impact van kennis op de preventie- en behandelpraktijk
3. Bevorderen van nationale en internationale samenwerking in het onderzoek naar kansspelverslaving

Prioriteiten

In het onderzoeksprogramma Preventie van Kansspelverslaving wordt onderzoek gestimuleerd naar de meest urgente vraagstukken die in samenspraak met het veld zijn vastgesteld. Met het programma kan daarmee invulling worden gegeven aan een deel van de onderzoeksvragen zoals gepubliceerd in de onderzoeksagenda.

Het veld heeft de volgende prioritaire thema's vastgesteld:

- Kwetsbare groepen
- Ontwikkeling, effectiviteit en implementatie van preventieve maatregelen
- Toegepast en implementatieonderzoek naar behandelaanpakken en interventies
- Onderzoek naar productkenmerken en context
- Prevalentieonderzoek

Afstemming

Een goede afstemming tussen onderzoek, praktijk, onderwijs en beleid is van groot belang om het doel van het programma te bereiken. Niet alleen bij de ontwikkeling van de onderzoeksagenda is dit in het oog gehouden; ook bij de verdere uitvoering van het onderzoeksprogramma zal hier veel aandacht

voor zijn. Zo is de betrokkenheid van de praktijk, zowel van professionals als van ervaringsdeskundigen en naasten, bij het onderzoek van groot belang om effectief gebleken interventies en nieuwe kennis over kansspelverslaving en gokgerelateerde problematiek bruikbaar en toepasbaar te maken.

Inhoud programma

In een open subsidieronde worden onderzoeksprojecten op de prioritaire thema's opgevraagd. De programmacommissie draagt zorg voor de vormgeving van subsidieoproepen en de prioritering van onderzoeksvorstellen. De klankbordgroep zorgt voor verdieping en extra aanscherping. De invulling van de subsidieoproepen wordt mede bepaald door wat op dat moment mogelijk is gezien de toegang tot onderzoeksdata en wat prioriteit heeft.

Bij de selectie van projecten worden een aantal uitgangspunten in het oog gehouden: de projecten dienen te leiden tot toepasbare resultaten, met oog voor de participatie van zorgprofessionals en ervaringsdeskundigen en, waar relevant, voor diversiteit, daarbij optimaal gebruikmakend van data. Daarnaast dient de kwaliteit van de aanvragen goed op orde te zijn, waarbij wordt gekeken naar onder meer de doelstelling, het plan van aanpak en de haalbaarheid.

Het programma heeft een budget van 6,6 miljoen euro en een looptijd van drie jaar. Er zijn twee open rondes voorzien, in het eerste en tweede jaar van het programma. Daarbij streeft ZonMw naar een goede mix tussen kortdurende projecten die snel tot resultaat leiden en vierjarige projecten die op langere termijn waardevolle kennis opleveren.

ZonMw zet verschillende activiteiten in om de resultaten te verspreiden en de implementatie van nieuwe kennis te bevorderen, zowel door eigen communicatie als door activatie van kennisinstituten en veldorganisaties. Een communicatie- en implementatieplan is altijd een verplicht onderdeel van een projectvoorstel. Daarnaast organiseren we bijeenkomsten met de stakeholders om de afstemming en kennisoverdracht tussen de onderzoeksprojecten te bevorderen en de impact van kennis op de praktijk te versterken.

1. Inleiding

Met de wet Kansspelen op afstand is er meer ruimte gekomen voor onderzoek naar kansspelverslaving, in de volksmond bekend als gokverslaving. De Kansspelautoriteit heeft ZonMw verzocht een onderzoeksprogramma over de preventie en behandeling van kansspelverslaving te ontwikkelen. Hiervoor is eerst de reeds beschikbare kennis op het gebied van kansspelverslaving in kaart gebracht. Vervolgens is een door het veld breed gedragen onderzoeksagenda over kennisleemtes en prioriteiten voor onderzoek opgesteld. Deze onderzoeksagenda vormt de basis van het onderzoeksprogramma Preventie van Kansspelverslaving.

1.1 Aanleiding

De wet Kansspelen op afstand (Koa) reguleert online kansspelen in Nederland en scherpt de eisen op het gebied van verslavingspreventie bij online en offline (land-based) kansspelen aan. Uit de wet vloeit ook het verslavingspreventiefonds voort, dat door de Kansspelautoriteit (Ksa) wordt beheerd. Een van de bestedingsdoelen van het fonds is onderzoek naar de preventie en behandeling van kansspelverslaving. Daarnaast financiert het fonds een landelijk preventieloket en anonieme behandeling van kansspelverslaving.

De wet Koa is op 1 april 2021 in werking getreden. De eerste vergunningen voor online kansspelaanbieders zijn zes maanden daarna verleend, waarmee de online kansspelmarkt op 1 oktober 2021 effectief is geopend. Op basis van de nieuwe wet dragen kansspelaanbieders via de kansspelheffing bij aan het verslavingspreventiefonds en daarmee aan het onderzoeksprogramma.

1.2 Totstandkoming programma

In het kader van het verslavingspreventiefonds heeft de Kansspelautoriteit ZonMw de opdracht gegeven een onderzoeksprogramma over de preventie en behandeling van kansspelverslaving te ontwikkelen en uit te voeren. Om de inhoud van het onderzoeksprogramma te kunnen bepalen, heeft ZonMw een meervoudige onderhandse aanbesteding uitgeschreven voor de uitvoering van een kennissynthese en het opstellen van een onderzoeksagenda. Deze opdracht werd vergund aan het Trimbos-instituut. Alle bevindingen zijn beschreven in het rapport Kansspelverslaving, gokgerelateerde schade en gokproblematiek: kennissynthese en onderzoeksagenda (Trimbos-instituut, 2021). In de kennissynthese is de huidige kennis op het gebied van kansspelverslaving en kansspelgerelateerde schade samengebracht. De onderzoeksagenda geeft vervolgens een overzicht van de kennisleemtes en onderzoeksprioriteiten.

Voor de kennissynthese heeft het Trimbos-instituut de wetenschappelijke literatuur systematisch in kaart gebracht. Door in kaart te brengen wat er al bekend is, werd duidelijk welke kennisleemten en onderzoeksvragen er nog bestaan. De inventarisatie van kennis en kennislücken werd aangevuld met informatie uit de zorg en onderzoekspraktijk. Hiertoe zijn interviews gehouden met Nederlandse en internationale deskundigen uit de wetenschap en zorg. Vervolgens zijn alle bevindingen in een expertmeeting voorgelegd aan een brede groep vertegenwoordigers van de zorg, ervaringsdeskundigen, de wetenschap, het beleid, het toezicht en kansspelaanbieders. De onderzoeksagenda geeft een overzicht van het benodigde onderzoek, inclusief onderzoeksvragen en prioriteiten.

1.3 Prevalentie kansspelverslaving

Vóór de opening van de Nederlandse markt voor online kansspelen in 2020 telde Nederland naar schatting tussen de 294.000 en 431.500 spelers met een matig verhoogd risico op kansspelverslaving en tussen de 162.400 en 268.900 spelers met een hoog risico¹.

---

¹ Nulmeting WODC, zie Kamerbrief over ontwikkelingen kansspelen op afstand d.d. 30 november 2021 (Kamerstukken 24557/179).

Tot 2016 zochten jaarlijks ruim 2000 mensen hulp bij de verslavingszorg vanwege een gokprobleem². Mannen van middelbare leeftijd waren in de meerderheid. Hoewel het aantal hulpzoekenden voor gokken daalde, groeide het aandeel van mensen die problemen ervaren met online gokken. Recentere cijfers over het aantal hulpzoekenden en mogelijke veranderingen daarin zijn niet voorhanden. In de loop van 2022 zullen er gegevens uit het Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem (LADIS) over het aantal mensen dat met een kansspelverslaving in behandeling is, beschikbaar komen.

1.4 Begeleidingscommissie

De ontwikkeling van dit onderzoeksprogramma is begeleid door een commissie, bestaande uit de Kansspelautoriteit, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV). De Kansspelautoriteit is de toezichthouder op de markt voor de kansspelen en opdrachtgever van het onderzoeksprogramma. De beide ministeries zijn samenwerkingspartners van de Kansspelautoriteit in het verslavingspreventiefonds en de opdrachtgevers van het fonds.

Na de start van het onderzoeksprogramma zal de begeleidingscommissie opgaan in de programmacommissie, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het onderzoeksprogramma. De Kansspelautoriteit en de ministeries zullen als waarnemer zitting nemen in deze commissie.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een schets van de kansspelmarkt en de kaders van het programma. In hoofdstuk 3 worden de doelstellingen van het programma beschreven. Hier worden ook de criteria voor de beoordeling van subsidieaanvragen besproken. Hoofdstuk 4 geeft een beschrijving van de inhoudelijke onderzoeksprioriteiten van het programma. Daarna worden de programmatechnische aspecten beschreven in de hoofdstukken 5 Plaats van het programma, 6 Communicatie en implementatie, 7 Management en organisatie en 8 Monitoring, evaluatie en programmabegroting.

---

² www.trimbos.nl

2. Terreinverkenning en afbakening

In dit hoofdstuk worden de relevante ontwikkelingen op de kansspelmarkt beschreven. Vervolgens worden de kaders van het onderzoeksprogramma geschetst. De kaders zijn enerzijds bepaald door de Kansspelautoriteit in samenspraak met het ministerie van JenV en VWS en anderzijds ingegeven door de kennissynthese en onderzoeksagenda.

2.1 Ontwikkelingen kansspelmarkt

Met het openen van de Nederlandse markt voor online kansspelen zijn drie doelen beoogt: kansspelverslaving voorkomen, consumentenbescherming en kansspelgerelateerde fraude en witwassen tegengaan. Daarnaast is er de kanalisatiedoelstelling om mensen van illegaal aanbod naar legaal aanbod te leiden, om ze beter te kunnen beschermen tegen onder andere kansspelverslaving. Sinds de legalisering van online kansspelen is de Kansspelautoriteit overgegaan tot het verlenen van vergunningen voor online kansspelen. Ter preventie van online en land-based kansspelverslaving en andere gokproblematiek zijn twee nieuwe initiatieven gestart: het Centraal register uitsluiting kansspelen (Cruks) en het Loket Kansspel. De wet Koa regelt ook reclame-uitingen over online kansspelen.

Vergunningen

Tot 1 november 2021 waren er 33 aanvragen voor een online kansspelvergunning ingediend, waarvan de Kansspelautoriteit er elf had gehonoreerd³; op 15 maart 2022 waren er inmiddels in totaal achttien vergunningen verleend. Momenteel heeft de Kansspelautoriteit meerdere vergunningaanvragen in behandeling en zij ontvangt ook nog steeds aanvragen.

Sinds de opening van de markt voor online kansspelen op 1 oktober 2021 is te zien dat Nederlanders in de eerste maanden in totaal meer tijd zijn gaan doorbrengen op gokwebsites dan vóór de opening van de markt. De verwachte omvang van het Nederlandse aandeel in het totale bruto spelresultaat (inzet minus uitgekeerde gelden) in 2021 wordt geschat op 814 miljoen en is daarmee veel hoger dan eerder gedacht.

Verslavingspreventie

Het Centraal register uitsluiting kansspelen (Cruks) is op 4 oktober 2021 geopend. Spelers zijn na opname daarin (vrijwillig of gedwongen) voor minimaal zes maanden uitgesloten van deelname aan online of land-based kansspelen. Begin maart 2022 waren circa 10.000 mensen in Cruks geregistreerd⁴.

Het Loket Kansspel is sinds 1 oktober 2021 open. Dit is het centrale steunpunt op het gebied van gokproblemen of -verslaving. Spelers en hun naasten kunnen bij het loket terecht voor informatie, advies en, indien nodig, doorgeleiding naar zorg in de eigen regio.

Reclame

De wet Koa en onderliggende regelgeving kennen verschillende reclamebeperkende maatregelen. Reclame voor kansspelen mag niet gericht zijn op maatschappelijk kwetsbare groepen, zoals minderjarigen. Ook zijn aanbieders verplicht bij iedere wervings- en reclameactiviteit afzonderlijk te wijzen op de risico's van onmatige deelneming aan kansspelen. Met de legalisering van de online markt in Nederland is de hoeveelheid reclame voor online kansspelen eind 2021 sterk toegenomen.

2.2 Kaders programma

Het toekomstige onderzoek moet zich richten op online en offline interventies, gericht op de preventie van kansspelproblematiek, zoals de vroegsignalering van problemen en geïndiceerde preventie. Daarnaast zijn de behandeling van kansspelverslaving, toeleiding naar behandeling en nazorg onderwerp van onderzoek. Om maatwerk in preventie en behandeling mogelijk te maken is onderzoek bij kwetsbare groepen en naar kansspelkenmerken en de bredere fysieke en digitale omgeving eveneens belangrijk.

---

³ Kamerbrief over ontwikkelingen over kansspelen op afstand d.d. 30 november 2021

⁴ Website Kansspelautoriteit

In de kennissynthese en onderzoeksagenda wordt gepleit de focus van het onderzoek te verbreden van kansspelverslaving naar gokgerelateerde schade ('harms' perspectief). De gevolgen van gokken kunnen immers veelomvattender zijn dan slechts de aan- of afwezigheid van een gokverslaving. Zowel op persoonlijk als op maatschappelijke vlak kunnen er grote consequenties zijn, denk aan financiële, relationele, psychologische, gezondheids-, werk/studie- en sociale problemen. De problemen rondom het gokgedrag en het aanpakken van deze problemen dienen centraal te staan in het onderzoek naar interventie en behandeling, omdat het de aard van de aanpak verandert en meer precisie brengt. Hiermee sluiten we ook aan op de ontwikkelingen in het internationale veld van zorg en onderzoek, dat deze richting al is ingeslagen.

Een belangrijke randvoorwaarde die op orde dient te zijn om waardevol, onafhankelijk onderzoek mogelijk te maken, is toegang tot de data van kansspelaanbieders. De aanbieders zijn weliswaar wettelijk verplicht hun data beschikbaar te stellen, maar mogen dat (vooralsnog) alleen in geanonimiseerde vorm doen, waardoor slechts beperkt onderzoek mogelijk is. Daarnaast geeft dit een grote afhankelijkheid tussen onderzoekers en aanbieders, die ongewenste consequenties kan hebben, zoals geschetst in de kennissynthese en onderzoeksagenda (Trimbos-instituut, 2021).

Voor het onderzoeksprogramma zijn daarom de volgende kaders gedefinieerd:

- Een groot gedeelte van de kennisketen van onderzoek: van interventieontwikkeling en effectonderzoek tot en met kennisbenutting en implementatieonderzoek. Ook de vertaalslag naar beleid is een thema.
- Het gehele zorgdomein: van preventie, vroegsignalering en geïndiceerde preventie tot en met behandeling en nazorg/herstelzorg. Het zwaartepunt van het programma ligt evenwel bij preventie en interventie.
- Zowel online als land-based kansspelen.
- Een brede visie op gokproblematiek: het perspectief van harms reductie (gokgerelateerde schade).
- Onafhankelijk onderzoek met de data van kansspelaanbieders is alleen mogelijk als de toegang tot die data juridisch en praktisch goed geregeld is.

3. Doelstellingen, doelgroepen en criteria

In dit hoofdstuk zal de missie van het onderzoeksprogramma uiteengezet worden. Daarbij worden ook de verschillende doelstellingen, die bijdragen aan het bereiken van deze missie, beschreven. Vervolgens zullen de doelgroepen, waarvoor de kennis van het programma relevant is, worden gedefinieerd. Tot slot zullen in dit hoofdstuk de criteria worden toegelicht waarmee de relevantie en de kwaliteit van subsidieaanvragen beoordeeld zullen worden.

3.1 Doelstelling programma

De missie van het onderzoeksprogramma is een bijdrage te leveren aan de preventie en behandeling van kansspelverslaving, gokgerelateerde schade en gokproblematiek door nieuwe kennis te ontwikkelen en het gebruik ervan te stimuleren.

Het programma heeft drie doelstellingen:

1. Verkrijgen van nieuwe kennis die bijdraagt aan de preventie en behandeling van kansspelverslaving en gokproblematiek in den brede
2. Versterken van de impact van kennis op de preventie- en behandelpraktijk
3. Bevorderen van nationale en internationale samenwerking in het onderzoek naar kansspelverslaving

3.2 Doelgroepen

De doelgroepen waarvoor de kennis van het programma relevant is, de stakeholders, omvatten mensen met een verhoogd risico op kansspelverslaving of andere gokgerelateerde problematiek, ervaringsdeskundigen, naasten, hulpverleners, (beroepsverenigingen van) aanbieders van on- en offline kansspelen en andere betrokken beroepsgroepen binnen en buiten de zorg, beleid, toezicht en wetenschap.

3.3 Relevantiecriteria

Sommige onderzoeksvragen zullen meer bijdragen aan het behalen van de programmadoelstellingen dan andere. Om de relevantie van onderzoeksvragen en daarmee straks ook de subsidieaanvragen te kunnen beoordelen is een vijftal criteria opgesteld. Deze relevantiecriteria zijn toepassing, participatie, diversiteit, ICT in de zorg en FAIR data en worden hieronder toegelicht.

Toepassing

Hieronder verstaan we de te verwachten toepasbaarheid en het gebruik van de resultaten of producten in de praktijk of bij het vormen van beleid. De daadwerkelijke implementatie van de nieuwe kennis en kunde is daarbij een wezenlijk onderdeel van elk onderzoeksproject. Inzichten verkregen uit onderzoek moeten worden gebundeld en geschikt worden gemaakt voor gebruik in praktijk, beleid, onderwijs (ook bij- en nascholing van professionals) en/of verder onderzoek. Een communicatie- en implementatieplan met daarin aandacht voor borging is daarom een verplicht onderdeel van elke aanvraag. Kortom, het onderzoek moet impact hebben.

Participatie

ZonMw streeft in het gehele onderzoeksprogramma naar het betrekken van relevante professionals werkzaam in de (gok)verslaafdenzorg en de einddoelgroep (in dit programma de kansspeler) die beschikt over 'ervaringsdeskundigheid'. Met 'betrekken' bedoelen we concreet het raadplegen, advies inwinnen, samenwerken en/of laten (mee)beslissen van betrokkenen bij de onderzoeksprojecten in zowel de opzet als de uitvoering.

Diversiteit

Onderzoek naar bepaalde kwetsbare groepen is een prioriteit van het programma. Het is daarom belangrijk dat er binnen de onderzoeksprojecten waar dat relevant is, aandacht is voor diversiteit en differentiatie van de doelgroep naar kenmerken zoals sekse, leeftijd, sociaal-economische situatie, opleidingsniveau, migratie- en culturele achtergrond en seksuele geaardheid.

ICT in de zorg

ZonMw heeft een brede kijk op de inzet van ICT in de zorg. Hieronder verstaan we de inzet van eHealth toepassingen, domotica, robotica maar ook de opslag van data met behulp van ICT. We hebben aandachtspunten geformuleerd voor [ICT-applicaties](#) en [ICT-standaarden](#) in onderzoek.

FAIR data

ZonMw stimuleert een optimaal gebruik van data. Waar mogelijk maken onderzoekers gebruik van bestaande databestanden; de noodzaak van nieuwe dataverzameling moet worden onderbouwd. Bij het opzetten van een nieuwe dataverzameling moeten de [FAIR-principes](#) (findable, accessible, interoperable en reusable) worden gevolgd, zodat de data ook na het project toegankelijkheid zijn.

3.4 Kwaliteitscriteria

Naast de relevantiecriteria zijn er vijf criteria waaraan de kwaliteit van de subsidieaanvragen wordt getoetst. Deze kwaliteitscriteria zijn doel- of vraagstelling, plan van aanpak, haalbaarheid, projectgroep en begroting.

Doelstelling of vraagstelling

De doelstelling of vraagstelling dient helder en concreet geformuleerd te worden, onderbouwd vanuit een praktisch of theoretisch kader.

Plan van aanpak

In het plan van aanpak worden alle stappen voor de uitvoering van het onderzoek, de kennisverspreiding en -implementatie beschreven. Ook de gekozen methoden en analyses, inclusief de theoretische en/of empirische onderbouwing, moeten hierin beschreven zijn. Het plan van aanpak dient aan te sluiten op de doel- of vraagstelling.

Haalbaarheid

Uit de subsidieaanvraag moet aannemelijk worden dat het doel binnen de gestelde tijd wordt bereikt met de beschikbare expertise, menskracht, faciliteiten en middelen. Met name de te verwachten deelnamebereidheid van de doelgroep en de praktijkprofessionals is een aandachtspunt.

Projectgroep

De samenstelling van de projectgroep dient adequaat afgestemd te worden op de doelstelling van het project. Er moet samengewerkt worden vanuit een breed gedragen veld of consortium waarin ook ervaringsdeskundigen een plaats hebben. Bij voorkeur is er internationale samenwerking.

Begroting

Het budget dient redelijk en realistisch te zijn gezien de geplande activiteiten.

4. Inhoud van het programma

De behoefte aan kennis die door het veld is benoemd is beschreven in de onderzoeksagenda (Trimbos-instituut, 2021). De prioriteiten zijn hieronder in paragraaf 4.1 tot en met 4.5 samengevat onder de volgende thema's: kwetsbare groepen, preventie, behandeling en interventie, productkenmerken en context en prevalentieonderzoek. Gegeven het beschikbare programmabudget zal de programmacommissie uit al deze kennisvragen een keuze moeten maken, rekening houdend met wat momenteel juridisch en praktisch mogelijk is, omdat de toegang tot data en digitale producten en de positie van onderzoekers momenteel onvoldoende geborgd zijn (paragraaf 4.6).

4.1 Kwetsbare groepen

Kwetsbare groepen zijn gedefinieerd als groepen die een verhoogd risico lopen op problematisch gokgedrag en kansspelverslaving. De onderzoeksagenda legt prioriteit bij jongeren, mensen met een licht verstandelijke beperking en mensen met een lage sociaal-economische positie. Daarbij is het essentieel om meer inzicht te krijgen in de onderliggende risicofactoren die bijdragen aan gokproblemen, om symptoombestrijding bij interventie en behandeling te vermijden en specifieke groepen beter te kunnen herkennen en monitoren.

4.2 Preventie

Er is grote behoefte aan goed onderzochte, effectieve preventie maatregelen en -programma's die vrij beschikbaar zijn. Ook is er weinig bekend over de implementatie van (online) preventieprogramma's in Nederland; kennis over de kwaliteit van implementatie en mate van gebruik ontbreekt. Volgens experts zou het doel van deze preventieve inspanningen werkelijke gedragsverandering moeten zijn. Er is een breed spectrum van preventieve maatregelen mogelijk, gericht op de speler, de context of het product en de productomgeving. Van beperkende maatregelen (bijvoorbeeld speellimieten) verwachten experts evenwel meer effect dan van educatie of voorlichting.

4.3 Behandeling en interventie

Er zijn diverse behandelingen en therapievormen die zich richten op interventie bij gokproblemen, uiteenlopend van medicatie tot cognitieve gedragstherapie en mindfulness, maar ook interventies van kansspelaanbieders zelf en de inschrijving in Cruks. Sommige daarvan laten positieve effecten op het verminderen van gokgedrag zien, maar op details is meer onderzoek nodig: bijvoorbeeld naar de rol van comorbide problemen, aangepaste protocollen voor mensen met een verstandelijke beperking of de inzet van ervaringsdeskundigen bij de behandeling. Daarbij zijn goede indicatoren voor succes van de behandeling een punt van interesse, want bestaande maten hebben hun beperkingen.

Naast onderzoek naar effectieve interventies is aandacht voor implementatie en kwaliteitsverbetering cruciaal. De grote open vragen zitten vooral om de interventies heen: de toeleiding naar zorg vanuit aanbieders, de rol van aanbieders bij interventies binnen (online) kansspelen en de nazorg na behandeling.

4.4 Productkenmerken en context

Problematisch gebruik van kansspelen is niet alleen een gevolg van persoonskenmerken bij kwetsbare groepen; gedrag wordt mede bepaald door productkenmerken en de omgeving van een product. Volgens de kennissynthese en onderzoeksagenda krijgen de context en productkarakteristieken vaak te weinig aandacht in onderzoek, terwijl ze een grote invloed hebben op gedrag. Concreet gaat het om de rol van de zogenaamde *structural characteristics* van kansspelen op het optreden van problemen, waaronder de digitalisering van bestaande kansspelen en de bijbehorende veranderingen. Er wordt gepleit voor onderzoek naar een beter instrument om risico's van producten in te schatten, dan wel om via veldonderzoek te kijken welke producten in de praktijk de meeste problemen opleveren. Wat betreft de bredere context zijn er vragen over het effect van reclame en aanmaningen tot deelname, met name op kwetsbare groepen. Ook parallel gebruik van alcohol of middelen, naast het gokken, verdient nader onderzoek.

4.5 Prevalentieonderzoek

Binnen het huidige prevalentieonderzoek is er veel ruimte voor verbetering. Er wordt in de onderzoeksagenda gepleit voor open data, het meten van gokgerelateerde schade (harms) met meer directe indicatoren, longitudinaal en cohortonderzoek en het aanscherpen van het methodologisch instrumentarium.

4.6 Toegang tot data, digitale producten en onderzoekspraktijk

Zoals eerder beschreven in paragraaf 2.2, zijn onafhankelijk onderzoek en toegang tot data en digitale producten van aanbieders randvoorwaarden om de doelstellingen van het onderzoeksprogramma te verwezenlijken. In essentie is daarvoor nog weinig geregeld, terwijl er een complexe uitdaging aan komt. De aanbieders zijn weliswaar wettelijk verplicht hun data beschikbaar te stellen, maar mogen dat alleen in geanonimiseerde vorm doen, waardoor slechts beperkt onderzoek mogelijk is. Daarnaast plaatst deze regeling de onderzoekers in een lastige onderhandelingspositie als ze zelf afspraken met kansspelaanbieders moeten gaan maken. Dit vraagstuk is zowel voor aanbieders als voor onderzoekers ingewikkeld. De onderzoeksagenda pleit voor grondige aandacht wat betreft de onafhankelijkheid van onderzoek en het goed inregelen van toegang tot data en digitale producten van de aanbieders. De rol van onderzoekers dient juridisch en praktisch meer vorm te krijgen, om te voorkomen dat onderzoekers hun werk niet correct of onafhankelijk kunnen doen. Stappen zijn nodig om waardevol, onafhankelijk onderzoek op het gebied van kansspelverslaving mogelijk te maken.

Een volledig overzicht van onderzoeksvragen bij bovenstaande prioritaire thema's zijn geformuleerd in de Kennissynthese en Onderzoeksagenda Kansspelverslaving, gokproblematiek en gokgerelateerde schade (Trimbos-instituut, 2021).

5. Plaats van het programma

In dit hoofdstuk gaat over de samenhang van het onderzoeksprogramma met andere activiteiten en partijen, zowel binnen als buiten ZonMw. De verschillende stakeholders, zoals zorgverleners, kansspelaanbieders, ervaringsdeskundigen en kennisinstituten worden beschreven in paragraaf 5.2. Paragraaf 5.3 schetst de internationale scope van het programma.

5.1 Interne afstemming

Het onderzoeksprogramma Preventie van Kansspeleravering is onderdeel van het cluster Preventie en staat in samenhang met de andere ZonMw clusters zoals Geestelijke Gezondheid en Jeugd. Het cluster Preventie richt zich op het behouden en bevorderen van gezondheid, kwaliteit van leven en maatschappelijke participatie. Werken aan preventie is in de gehele levensloop van belang en specifiek voor kwetsbare groepen. Het cluster Geestelijke Gezondheid werkt via een innovatieve geestelijke gezondheidszorg aan psychisch gezonde(re) mensen. Het cluster Jeugd zorgt dat het goed gaat met de jeugd in al zijn facetten.

5.2 Afstemming met externe partijen

Een goede afstemming tussen onderzoek, praktijk, onderwijs en beleid is van groot belang om het doel van het programma Preventie van Kansspeleravering te bereiken. Afstemming begint bij problemen die in de praktijk spelen – onderzoeksvragen komen daaruit voort. Bij de ontwikkeling van de Kennissynthese en Onderzoeksagenda Kansspeleravering is dit ook nauwlettend in het oog gehouden.

Daarnaast is de betrokkenheid van de praktijk, zowel van professionals als van ervaringsdeskundigen en naasten, bij het onderzoek van groot belang om effectief gebleken interventies en nieuwe kennis over kansspeleravering en gokgerelateerde problematiek bruikbaar en toepasbaar te maken. Een goede verbinding tussen onderzoek en praktijk is een van de criteria voor de selectie van onderzoeksvoorstellen (zie hoofdstuk 3). ZonMw stimuleert deze betrokkenheid ook later, tijdens de uitvoering van projecten en van het programma als geheel. Verschillende stakeholders zijn geïdentificeerd (niet uitputtend) en hieronder beschreven.

Opdrachtgever en ministeries

Het programma Preventie Kansspeleravering geeft voeding aan de taken van de Kansspelautoriteit wat betreft het beschermen van de consument en het voorkomen van verslaving. Ook heeft het programma raakvlakken met het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het ministerie van JenV is verantwoordelijk voor het kansspelbeleid; het ministerie van VWS zet in op goede, betaalbare en beschikbare zorg en preventie. In het verslavingspreventiefonds werkt de Kansspelautoriteit samen met de ministeries van VWS en JenV. Om de nieuwe kennis die het programma straks gaat opleveren goed te kunnen doorgeleiden naar deze organisaties en bijvoorbeeld het Loket Kansspel, zullen zij als waarnemer deelnemen aan de programmacommissie (zie paragraaf 7.1).

Zorg en advies

Uiteraard is afstemming gewenst met beroeps- en brancheorganisaties in de (verslavings)zorg, zelfhulp en advies, zoals de Vereniging voor VerslavingsGeneeskunde Nederland (VVGK), de Nederlandse ggz, de zelfhulporganisatie AGOG ('Anonieme Gokkers en Omgeving Gokkers'), Bureau Jeugd en Media en Human Assistance Network for Daily Support (HANDS) dat ook het Loket Kansspel beheert.

De VVGK beheert een stichting voor wetenschappelijk onderzoek in de verslavingsgeneeskunde. Het doel van de stichting is het bevorderen en financieren van wetenschappelijk onderzoek over verslaving in het algemeen en in de verslavingsgeneeskunde in het bijzonder. ZonMw zal de mogelijkheden voor samenwerking met deze stichting verkennen.

Ervaringsdeskundigen

Ervaringsdeskundigheid ofwel cliëntenparticipatie neemt een bijzondere positie in binnen het programma. Onderzoek moet in de praktijk zo goed mogelijk aansluiten bij de behoeften van cliënten

en naasten. Het onderzoeksprogramma betreft (vertegenwoordigers van) ervaringsdeskundigen daarom op verschillende manieren en zo vroeg mogelijk bij het onderzoek (zie hoofdstuk 6 en 7). De ervaringsdeskundigen dienen een brede visie op de problematiek en behoeften van cliënten en naasten te kunnen inbrengen en goed te kunnen reflecteren op hun ervaringen. Het programma zoekt hiervoor de samenwerking met bijvoorbeeld Het Zwarte Gat, Pas op Gamen en Gokken (PoGG), MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid en AGOG.

Kennisinstituten

Ook met de kennisinstituten dienen de lijntjes gedurende de uitvoering van het hele onderzoeksprogramma kort te zijn, zowel voor gebruik van hun expertise als straks voor de implementatie van nieuwe kennis. We identificeren alvast Verslavingskunde Nederland, Nijmegen Institute for Scientist-Practitioners in Addiction (NISPA), Parnassia Addiction Research Centre (PARC), het Trimbos-instituut en het Instituut voor Verslavingsonderzoek (IVO).

In Nederland ontbreekt een formele beoordeling van preventieprogramma's en interventies specifiek gericht op kansspelverslaving. Ook is er geen themaspecifieke database waarin deze interventies opgezocht kunnen worden. ZonMw zal verkennen of de interventies te integreren zijn in de database met leefstijlinterventies van Loket Gezond Leven van het RIVM of de database met interventies voor de langdurige GGZ van het Trimbos-instituut.

Kansspelbranche

De wet Koa verplicht kansspelaanbieders mee te werken aan onderzoek naar de preventie en behandeling van kansspelverslaving. Het programma geeft kansspelaanbieders een stem binnen het programma via een klankbordgroep (zie hoofdstuk 7). De branche van kansspelaanbieders wordt vertegenwoordigd door onder meer de Nederlandse Online Gambling Associatie (NOGA), VAN Kansspelen, Vergunde Nederlandse Online Kansspelaanbieders (VNLOK) en Holland Casino.

Op dit gebied zijn verder een aantal adviesorganisaties en opleidingsinstituten actief. We onderscheiden bijvoorbeeld het Centrum voor Verantwoord Spelen en Assissa.

5.3 Internationalisering

Het Nederlandse onderzoek naar online kansspelen kan veel leren van het buitenland, omdat daar de markt voor online kansspelen al (veel) langer geopend is. Dit programma zal de wetenschappelijke samenwerking met internationale experts op dit gebied daarom sterk aanmoedigen. Zo kan bijvoorbeeld kennisuitwisseling plaatsvinden in leernetwerken (zie hoofdstuk 6) en kunnen buitenlandse experts deelnemen aan de consortia die onderzoek uitvoeren (paragraaf 3.4).

6. Communicatie en implementatie

Het programma is gericht op het opleveren van nieuwe kennis en het gebruik daarvan. Om dit te bereiken zet ZonMw een aantal activiteiten in met betrekking tot de communicatie over resultaten en de implementatie van nieuwe kennis. Zo stimuleert en organiseert ZonMw dat informatie aangeleverd wordt bij andere kennisinstituten en veldorganisaties opdat zij via hun kanalen de gegenereerde kennis beschikbaar kunnen stellen. Ook zet ZonMw de eigen communicatiekanalen in (website, nieuwsbrief, bijeenkomsten). Verder is een communicatie- en implementatieplan een verplicht onderdeel van elk projectvoorstel. Hierin staan de activiteiten die, deels al binnen de looptijd van het project, worden ondernomen om de resultaten in de praktijk verder te brengen. Daarbij dient oog te zijn voor de (financiële) borging van de resultaten. ZonMw zal ook de meerwaarde van een overstijgend leernetwerk verkennen. We zullen de doelstellingen en activiteiten nader uitwerken in een communicatie- en implementatieplan voor het onderzoeksprogramma.

De uitgangspunten voor communicatie en implementatie in het programma zijn alvast geformuleerd:

- Kennisoverdracht wordt gestimuleerd
- Projectgerelateerde activiteiten die bijdragen aan implementatie worden gefaciliteerd; onderzoeksprojecten besteden aandacht aan de invoering in de praktijk
- (Multidisciplinaire en internationale) samenwerking tussen onderzoek, beleid, praktijk en onderwijs wordt bevorderd

7. Management en organisatie

In paragraaf 7.1 tot en met 7.4 wordt de organisatiestructuur van het onderzoeksprogramma geschetst met een programmacommissie, een tijdelijke expertgroep en een klankbordgroep. De taken van de programmacommissie en de rol van de waarnemers daarin worden beschreven (paragraaf 7.1), evenals de taak van de expertgroep (paragraaf 7.2) en de samenstelling en functie van de klankbordgroep (paragraaf 7.4). De betekenis van ervaringsdeskundigheid voor het programma en daarmee de plaats van ervaringsdeskundigen in zowel de programmacommissie als de klankbordgroep komen uitvoering aan de orde (paragraaf 7.3). Daarna volgt een korte beschrijving van de planning van de voorgenomen subsidierondes (paragraaf 7.5). Tot slot gaan we uitgebreid in op de procedure die ZonMw hanteert voor het beoordelen van onderzoeksvoorstellen (paragraaf 7.6).

7.1 Programmacommissie

Het bestuur van ZonMw stelt een vaste programmacommissie in. Benoeming van de leden geschiedt op persoonlijke titel, op basis van specifieke deskundigheid. Er wordt zorggedragen voor een evenwichtige vertegenwoordiging vanuit onderzoek, praktijk, beleid en onderwijs. De samenstelling van de programmacommissie wordt na instelling bekend gemaakt via onze website. De commissieleden zijn gehouden aan de Code omgang met persoonlijke belangen (ZonMw, juli 2019) om te waarborgen dat het besluitvormingsproces objectief verloopt. De commissie komt gemiddeld twee tot drie keer per jaar bijeen. De Kansspelautoriteit, het ministerie van JenV en het ministerie van VWS zullen als waarnemers deelnemen aan de programmacommissie. Waarnemers nemen zitting in de programmacommissie en worden uitgenodigd voor commissievergaderingen. Ze zijn echter geen commissielid en nemen niet deel aan het beoordelingsproces. Het ZonMw bureau draagt zorg voor de dagelijkse uitvoering van het programma en ziet samen met de voorzitter toe op naleving van de Code.

De programmacommissie heeft in opdracht en onder eindverantwoordelijkheid van het bestuur tot taak:

- Zorgdragen voor de programmering en het opstellen van subsidieoproepen, in het licht van de huidige beperkingen rond de toegang tot data en de positie van onderzoekers
- Prioritering en beoordeling van onderzoeksaanvragen
- Advisering bij de monitoring van lopende onderzoeksprojecten
- Bevorderen van kennisverspreiding en -toepassing
- Evaluatie van het programma

De taken van de waarnemers zijn:

- De commissie informeren over beleidsontwikkelingen
- Signaleren van beleidsbehoeften
- Terugkoppelen van nieuwe kennis uit het programma naar het landelijk beleid

7.2 Expertgroep

Het instellen van de programmacommissie wordt voorafgegaan door een kleine expertgroep die voorbereidende werkzaamheden treft voor de commissie. De onderzoeksagenda is zeer rijk aan onderzoeksvragen. Hieruit dient eerst een selectie gemaakt te worden op basis van wat mogelijk is met de beschikbare data van de kansspelaanbieders. Ook maakt de expertgroep een eerste inschatting welke onderzoeksvragen op korte termijn beantwoord kunnen worden en welke op langere termijn. De expertgroep doet hierover een voorstel aan de toekomstige programmacommissie. De expertgroep zal bestaan uit drie tot vijf deskundigen, voornamelijk wetenschappers waaronder een data-expert. Zij kunnen ook adviseren over nut en noodzaak van het inrichten van een datainfrastructuur en/of nieuwe databestanden. Net als de programmacommissie is ook de expertgroep gebonden aan de Code omgang met persoonlijke belangen. De expertgroep wordt opgeheven, zodra de programmacommissie wordt geïnstalleerd.

7.3 Ervaringsdeskundigen

Ook (vertegenwoordigers van) ervaringsdeskundigen maken volwaardig deel uit van de programmacommissie. Met de inzet van ervaringsdeskundigheid in het programma beogen we verschillende doelen:

1. Maatschappelijk breed draagvlak voor het onderzoeksprogramma en de uiteindelijke resultaten
2. Aansluiting van onderzoek op de behoeften van cliënten en naasten
3. Onderzoeksvragen ophalen die mogelijk door professionals niet worden onderkend, maar voor de einddoelgroep wel belangrijk zijn
4. Bevorderen van de implementatiekansen van resultaten en op deze manier het vergroten van de impact van het onderzoeksprogramma

In het programma zullen (vertegenwoordigers van) ervaringsdeskundigen daarom op verschillende manieren en op verschillende momenten worden ingezet. Niet alleen nemen zij zitting in de programmacommissie en hebben zo mede een besluitvormende stem in het beoordelen van subsidieaanvragen en het geven van input voor oproepen voor nieuwe subsidierondes. Ook nemen zij deel aan de klankbordgroep (zie paragraaf 7.4).

Verder zal deelname van ervaringsdeskundigen in de onderzoeksprojecten waar dat relevant is een eis zijn. ZonMw is daarbij voorstander van zo vroeg en volledig mogelijke participatie vanaf het schrijven van het projectvoorstel tot en met de evaluatie van de uitkomsten en de implementatie. Een beschrijving van de wijze waarop ervaringsdeskundigheid wordt ingezet zal onderdeel zijn van de subsidieaanvraag.

7.4 Klankbordgroep

Binnen het onderzoeksprogramma zal een afvaardiging van kansspelaanbieders, naast ervaringsdeskundigen en zorgprofessionals, deelnemen aan een klankbordgroep. Deze klankbordgroep heeft geen besluitvormende macht. De klankbordgroep reflecteert op kennisvragen die belegd worden in subsidierondes. Vanuit de klankbordgroep kunnen aandachtspunten voor nadere aanscherping en/of aanvullingen worden gedaan. Het mandaat voor de uitwerking van de subsidierondes ligt bij de programmacommissie (in opdracht van het bestuur van ZonMw). De klankbordgroep heeft geen stem bij de prioritering van onderzoeksvragen en beoordeling van onderzoeksvoorstellen, zoals ook aanbevolen wordt door Cassidy, 2014⁵ en 2013⁶. De ervaringsdeskundigen en zorgprofessionals in de klankbordgroep zijn niet dezelfde personen als die in de programmacommissie en kunnen elkaar ook niet vervangen. De namen van de klankbordleden worden evenals die van de expertgroep en de programmacommissie te zijner tijd op onze website openbaar gemaakt.

7.5 Planning subsidierondes

Het onderzoeksprogramma heeft een looptijd van drie jaar waarin twee open subsidierondes zullen worden uitgevoerd. In een open subsidieronde mag elke organisatie die aan de gestelde voorwaarden denkt te kunnen voldoen een aanvraag indienen. De oproep voor een subsidieronde wordt door de programmacommissie opgesteld op basis van de onderzoeksagenda Kansspeleravering (Trimbos-instituut, 2021), de uitkomsten van de expertgroep en in overleg met de opdrachtgever en ministeries. Daarbij streeft ZonMw naar een goede mix tussen kortdurende projecten die snel tot resultaat leiden en vierjarige projecten die op langere termijn waardevolle kennis opleveren. Afhankelijk van de adviezen van de expertgroep behoort ook een traject voor het opzetten van nieuwe databestanden en/of het ontwikkelen van een datainfrastructuur tot de mogelijkheden.

---

⁵ Cassidy R. Fair game? Producing and publishing gambling research. *International Gambling Studies*. 2014;14: 345–353. doi:10.1080/14459795.2014.971420

⁶ Cassidy R, Loussouarn C, Pisac A. Fair Game: Producing Gambling Research The Goldsmiths Report. London: Goldsmiths, University of London; 2013. Available: <https://prism.ualgary.ca/handle/1880/50242>

Na een jaar volgt een tweede open ronde waarbij uiteraard rekening wordt gehouden met de thema's van de eerder gehonoreerde voorstellen. Dit is ook een goed moment voor een bijeenkomst met alle projectleiders van de lopende projecten.

VIMP

Aan het einde van een project kan een extra impuls voor kennisverspreiding en implementatie gegeven worden. Aan projecten die succesvolle resultaten hebben geboekt, een zogenoemde verspreidings- en implementatie-impuls (VIMP). Op basis van het eindverslag beoordeelt ZonMw de resultaten en verdere implementatiekansen en nodigt de projectleider eventueel uit een aanvraag voor een VIMP in te dienen.

Actualiteitenbudget

Het programma heeft een apart budget gereserveerd voor studies die antwoord geven op actuele vragen. In overleg met de opdrachtgevers kunnen gerichte kennisvragen worden geformuleerd op basis van politieke en/of beleidsprioriteiten, bijvoorbeeld naar aanleiding van belangrijke signalen uit het veld of vragen van de Tweede Kamer. Deze projecten moeten op korte termijn kunnen starten en een relatief korte looptijd hebben. De betrokkenheid van ZonMw moet een inhoudelijke meerwaarde hebben. Voor deze projecten geldt dat de kennisvraag overzichtelijk en beperkt is, past binnen missie en doelstellingen van het programma en met gerichte inspanning vlot en adequaat beantwoord kan worden, denk aan een voorstudie of kennissynthese om voor een specifiek deelgebied de kennislacunes in beeld te brengen. De projecten moeten geen vragen rondom staatssteun opwerpen en de doorlooptijd van vraag tot resultaat moet kort zijn.

7.6 Algemene beoordelingsprocedure

ZonMw hanteert standaardprocedures voor het beoordelen van projectvoorstellen. Deze procedures zijn beschreven in de brochure 'Procedures ZonMw'. Bij de beoordeling van aanvragen wordt gekeken naar de kwaliteit en naar de relevantie voor het programma. De relevantie- en kwaliteitscriteria zijn beschreven in paragraaf 3.3 en 3.4. Bij de prioriteitstelling van subsidieaanvragen weegt relevantie zwaarder dan kwaliteit, met de voorwaarde dat de relevantie van een aanvraag altijd tenminste 'relevant' en de kwaliteit tenminste 'voldoende' moet zijn om voor honorering in aanmerking te komen. Of een in beginsel honoreerbare aanvraag wordt toegekend is afhankelijk van het beschikbare budget en de plaats in de prioriteringsvolgorde.

De beoordeling van projectvoorstellen verloopt over het algemeen in twee fasen: de fase van projectideeën en de fase van uitgewerkte subsidieaanvragen. In dit proces zijn negen stappen te onderscheiden:

1. Oproep: ZonMw kondigt de open ronde aan op de website, in Mediator en roept belangstellenden op om projectideeën in te dienen via een uitgebreide subsidieoproep.
2. Projectidee: onderzoekers dienen een kort projectidee in.
3. Advies: de programmacommissie beoordeelt het projectidee op relevantie voor het programma en globaal op kwaliteit en geeft advies aan de onderzoekers hun projectidee al dan niet uit te werken tot subsidieaanvraag. Dit advies is niet bindend.
4. Subsidieaanvraag: onderzoekers die een positief advies hebben ontvangen dienen een gedetailleerde subsidieaanvraag in.
5. Referentenoordeel: ZonMw legt elke ingediende aanvraag voor aan minimaal twee externe, onafhankelijke referenten die de kwaliteit beoordelen. Deze referenten worden geselecteerd op verschillende expertises en kunnen in oordeel verschillen.
6. Hoor en wederhoor: de indieners krijgen de gelegenheid schriftelijk te reageren op de geanonimiseerde referentenoordelen.
7. Kwaliteits- en relevantieoordeel: op grond van de geanonimiseerde referentenoordelen en de repliek van de indieners komt de programmacommissie tot een eindoordeel over de kwaliteit en de relevantie van de subsidieaanvraag.
8. Prioritering: de programmacommissie stelt de prioriteit van de subsidieaanvraag vast op grond van het oordeel over de relevantie en de kwaliteit.
9. Honorering of afwijzing: op basis van de eindoordeelen en de prioritering draagt de programmacommissie subsidieaanvragen voor honorering of afwijzing voor aan de directie.

Indieners ontvangen van de directeur van ZonMw namens het bestuur een toezegging of gemotiveerde afwijzing.

In tegenstelling tot de open ronde kan een VIMP-aanvraag alleen op uitnodiging worden ingediend. Bij de beoordeling van een VIMP-aanvraag worden een implementatiespecialist van ZonMw en de programmacommissie betrokken.

8. Monitoring, evaluatie en programmabegroting

ZonMw bewaakt de voortgang van het programma op verschillende niveaus. De voortgang van projecten monitort ZonMw via verslagen en bijeenkomsten met projectleiders (paragraaf 8.1). De Kansspelautoriteit en de ministeries worden geïnformeerd via jaarlijkse verslagen, commissievergaderingen en overlegmomenten (paragraaf 8.2). Aan het einde van het programma vindt een evaluatie plaats, waarvoor de programmacommissie een voorstel zal doen (paragraaf 8.3).

8.1 Voortgang van de onderzoeksprojecten

De projectleiders zijn verantwoordelijk voor de voortgang en het welslagen van de projecten. ZonMw volgt de voortgang en evaluatie van projecten aan de hand van voortgangsrapportages en eindverslagen van de projectleiders. Het secretariaat vraagt daar waar relevant advies van de commissie. Ook zullen er kennisateliers (bijeenkomsten met projectleiders, de programmacommissie, de klankbordgroep en andere stakeholders) worden gehouden om de afstemming en kennisoverdracht tussen de projecten te bevorderen en implementatie te stimuleren. Tegen het einde van projecten besteedt ZonMw specifiek aandacht aan de wijze waarop de onderzoekers de implementatie van onderzoeksresultaten (nog meer) kunnen bevorderen. De programmabegroting is opgenomen in bijlage 4 en wordt in paragraaf 8.4 toegelicht.

8.2 Voortgang van het programma

ZonMw informeert de opdrachtgever en de ministeries via jaarverslagen en jaarplannen, waarin wordt aangegeven hoe de programma-activiteiten bijdragen aan de programmadoelen. Daarnaast vindt er geregeld overleg plaats tussen de waarnemers van de Kansspelautoriteit, de ministeries en ZonMw. Ook worden de waarnemers uitgenodigd voor alle commissievergaderingen. Desgewenst kan ZonMw een presentatie verzorgen aan de stuurgroep van het verslavingspreventiefonds.

8.3 Evaluatie van het programma

Het onderzoeksprogramma heeft budget voor een periode van drie jaar gekregen, omdat er na drie jaar een evaluatie van de wet Koa plaatsvindt. Het programma zal daarom ook na een looptijd van drie jaar worden geëvalueerd. Wel zullen de meeste projecten dan nog lopen. In overleg met de opdrachtgever zal de programmacommissie een voorstel doen voor de programma-evaluatie, waarbij een aantal prestatie-indicatoren zullen worden opgesteld die in lijn zijn met de doelstellingen van het programma (hoofdstuk 3). Daarbij zal een onderscheid gemaakt worden tussen proces- en uitkomstindicatoren (waaronder maatschappelijke en wetenschappelijke output). Gezien de fase waarin de meeste projecten verkeren, zal het accent van de evaluatie liggen op de procesindicatoren. Het programma is overigens met een aanvullende opdracht eenvoudig uit te breiden naar een langerlopend programma, waarbij het programma eventueel bijgestuurd kan worden op basis van de uitkomsten van de evaluatie.

8.4 Programmabegroting

Het programma heeft een budget van in totaal 6.600.000 euro voor drie jaar in tranches van 3.300.000 euro per jaar. Het leeuwendeel (€ 5.720.000) hiervan is bestemd voor onderzoek, verspreiding en implementatie van resultaten. Voor de commissie en algemene kosten is € 97.609 begroot. De personele kosten maken deel uit van het programmabudget en zijn geraamd op € 782.391. Voor de precieze begroting en liquiditeitsprognose zie bijlage 4.

Bijlagen

1. Opdrachtbrief
2. Aanbiedingsbrief
3. Goedkeuringsbrief
4. Begroting

Kansspelautoriteit

> Retouradres Postbus 298 2501 CG Den Haag

ZonMw
Voorzitter van de raad van bestuur
prof. dr. J.J.G. Geurts
Postbus 93245
2509 AE Den Haag

Kansspelautoriteit

Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag
Postbus 298
2501 CG Den Haag
www.kansspelautoriteit.nl

Contactpersoon

mw. W. Zwaan

T 070 302 13 00

F 070 302 13 99

info@kansspelautoriteit.nl

Ons kenmerk

01.255.006

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.*

Datum 19 januari 2022

Onderwerp Ontwikkelen onderzoeksprogramma Preventie Kansspelverslaving

Geachte heer Geurts,

In juli 2020 heeft de Kansspelautoriteit uw organisatie gevraagd een onderzoeksprogramma Preventie Kansspelverslaving te ontwikkelen, en dit te zijner tijd uit te voeren en te beheren. In aanloop naar dat onderzoeksprogramma is er, volgens de eerder vastgestelde procesafspraken, een kennissynthese uitgevoerd door het Trimbos-Instituut. Deze is op 30 november 2021 gepubliceerd.

Hierbij laat ik u weten dat het Verslavingspreventiefonds gedurende drie jaar een bedrag van 2,2 miljoen euro per jaar beschikbaar wil stellen voor het onderzoeksprogramma. Drie jaar is een passende termijn omdat er na drie jaar ook een evaluatie plaatsvindt van de Wet Koa. Het gaat dan dus in totaal om een onderzoeksprogramma van 6,6 miljoen euro.

Ik verzoek u daarom een onderzoeksprogramma te schrijven o.b.v. de kennissynthese waarbij uitgegaan wordt van drie keer jaarlijks een bedrag van 2,2 miljoen euro.

Graag ontvang ik een conceptprogrammamtekst van ZonMw op basis van bovengenoemd budget, om in samenspraak met de ministeries van JenV en VWS voor 1 mei 2022 tot een definitief onderzoeksprogramma te kunnen komen.

Hoogachtend,

De raad van bestuur van de Kansspelautoriteit,

drs. René J.P. Jansen
voorzitter

Kansspelautoriteit
De heer drs. R.J.P. Jansen, voorzitter Raad van Bestuur
Postbus 298
2501 CG DEN HAAG

Dossiernummer

50-55500-20

Ons kenmerk

2022/09061/ZONMW

Datum

12 mei 2022

Onderwerp

programmavoorstel Preventie van Kansspelverslaving

ContactpersoonJulia van Os
Telefoon 070 349 52 07
os@zonmw.nl

Geachte heer Jansen,

Met genoegen bieden wij u het programmavoorstel Preventie van Kansspelverslaving aan. Tevens ontvangt u de programmabegroting en personele begroting.

Het programma sluit aan op de ontwikkelingen op de Nederlandse markt voor kansspelen en het besluit vorig jaar om online kansspelen in Nederland te legaliseren. Het programmavoorstel is in nauw overleg met de Kansspelautoriteit, het ministerie van Justitie en Veiligheid en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport tot stand gekomen.

De missie van het onderzoeksprogramma Preventie van Kansspelverslaving is een bijdrage te leveren aan de preventie en behandeling van kansspelverslaving, gokgerelateerde schade en gokproblematiek door nieuwe kennis te ontwikkelen en het gebruik ervan te stimuleren. Samen met een brede groep stakeholders is een onderzoeksagenda opgesteld, die heeft geleid tot de volgende doelstellingen voor het programma:

1. Verkrijgen van nieuwe kennis die bijdraagt aan de preventie en behandeling van kansspelverslaving en gokproblematiek in den brede
2. Versterken van de impact van kennis op de preventie- en behandelpraktijk
3. Bevorderen van nationale en internationale samenwerking in het onderzoek naar kansspelverslaving

Onafhankelijk onderzoek is een kernwaarde van ZonMw. Een belangrijke voorwaarde die op orde dient te zijn om waardevol, onafhankelijk onderzoek mogelijk te maken, is toegang tot de data van kansspelaanbieders. Tijdens de ontwikkeling van het onderzoeksprogramma is gebleken dat aan deze voorwaarde nu niet geheel wordt voldaan. De aanbieders zijn weliswaar wettelijk verplicht hun data beschikbaar te stellen, maar mogen dat (vooralsnog) alleen in geanonimiseerde vorm doen, waardoor slechts beperkt onderzoek mogelijk is. Daarnaast geeft dit een grote afhankelijkheid tussen onderzoekers en aanbieders, die ongewenste consequenties kan hebben.

Als eerste stap stelt ZonMw een kleine expertgroep in, die de toekomstige programmacommissie zal adviseren over nut en noodzaak van het inrichten van een data infrastructuur en/of nieuwe databestanden als mogelijke oplossingen om onderzoekers minder afhankelijk te maken van kansspelaanbieders. Deze expertgroep zal bestaan uit drie tot vijf deskundigen, voornamelijk wetenschappers. Het voorstel van de expertgroep maakt mede inzichtelijk op welke wijze ZonMw kan borgen dat onafhankelijk verantwoord onderzoek kan worden uitgevoerd. Verder is de opgeleverde onderzoeksagenda zeer rijk aan onderzoeksvragen. Hieruit dient eerst een selectie gemaakt te worden op basis van wat mogelijk is met de beschikbare data van de kansspelaanbieders. Ook maakt de expertgroep een inschatting welke onderzoeksvragen op korte termijn beantwoord kunnen worden en welke op langere termijn.

Tijdens de uitvoering van het onderzoeksprogramma zal ZonMw steeds blijven monitoren of het onderzoek op onafhankelijke wijze kan worden uitgevoerd en van toegevoegde waarde is. Als er signalen zijn dat dit niet het geval is, zullen we hierover met u in gesprek gaan.

Het onderwerp online kansspelen staat sinds de legalisatie vaak in de belangstelling. We zullen daar vanuit ZonMw voldoende aandacht voor hebben, in afstemming met de Kansspelautoriteit. Ook verkennen we de mogelijkheden om binnen het programma prangende (beleids)vragen te kunnen oppakken. Met het onderzoeksprogramma Preventie van Kansspelverslaving verwachten we een waardevolle bijdrage te kunnen leveren aan de preventie en behandeling van kansspelverslaving en aan de beleidsontwikkeling op dit relevante en actuele thema.

We zien uit naar uw reactie.

Met vriendelijke groet,

prof. dr. Huibert A.P. Pols
Waarnemend voorzitter

dr. Véronique Timmerhuis
Algemeen directeur/secretaris bestuur

Bijlage(n)

- Programmavoorstel Preventie van Kansspelverslaving
- Programmabegroting met liquiditeitsprognose
- Personele begroting

Kopie

Kansspelautoriteit, mevrouw W. Zwaan
Ministerie van JenV, mevrouw H. Lenters
Ministerie van VWS, mevrouw N. Boot

Kansspelautoriteit

> Retouradres Postbus 298 2501 CG Den Haag

ZonMw
Voorzitter van de raad van bestuur
Prof. dr. M.A. Ikram
Postbus 93245
2509 AE Den Haag

Kansspelautoriteit

Anna van Buerenplein 45A
2595 DA Den Haag
Postbus 298
2501 CG Den Haag
www.kansspelautoriteit.nl

Contactpersoon

A.G.P. (Guido) von Backer
Fonds Beheerder VPF

T 070 302 13 00

F 070 302 13 99

info@kansspelautoriteit.nl

Datum 21 juni 2022
Onderwerp Goedkeuring Programmavoorstel ZonMw

Projectnaam

Verslavingspreventiefonds

Ons kenmerk

0000

Geachte heer Ikram,

Zoals u weet, beheert de Kansspelautoriteit (Ksa) het Verslavingspreventiefonds Kansspelen. Een van de bestedingsdoelen van het fonds is onderzoek op het terrein van kansspelverslaving. ZonMw kan hiertoe een meerjarig onderzoeksprogramma opstellen op het terrein van kansspelverslaving.

Op basis van de zgn. Kennissynthese die is opgesteld door het Trimbos Instituut heeft ZonMw een programmavoorstel opgesteld. Ik wil u graag bedanken voor dit voorstel. Het programma sluit ons inziens goed aan op de ontwikkelingen op de Nederlandse markt voor kansspelen en de legalisering en regulering van online kansspelen in Nederland in 2021.

Het is van belang voor het Verslavingspreventiefonds Kansspelen dat de financiële middelen doelmatig worden besteed. De begroting van het programmavoorstel en de toelichting die daarop is gegeven geven blijk van een adequate procesgang.

De raad van bestuur van de Ksa stemt graag in met het programmavoorstel en verzoekt ZonMw het proces voort te zetten naar het uitzetten van onderzoek. Vanwege de maatschappelijke urgentie hebben wij de expliciete wens om de uitvraag van onderzoek dit jaar nog uit te laten gaan.

In lijn met uw begroting stelt de Kansspelautoriteit totaal € 6.600.000,00 beschikbaar voor drie jaren voor het ontwikkelen van het programma. Tevens zijn enkele Ksa-medewerkers beschikbaar om met ZonMw, en de ministeries van JenV en VWS, samen te werken bij de verschillende stappen in het door u geschetste ontwikkelproces. Ik kijk uit naar deze samenwerking.

Voorts zou ik graag met u een afspraak laten inplannen ter kennismaking en verdere bespreking van de planning en de overige aanpak.

Kansspelautoriteit

Datum

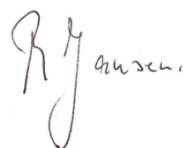
21 juni 2022

Ons kenmerk

0000

Hoogachtend,

De raad van bestuur van de Kansspelautoriteit,
voor deze,

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'R' followed by 'Jansen' written in a cursive script.

drs. René J.P. Jansen
Voorzitter

Het nieuwe onderzoeksprogramma Preventie van Kansspelverslaving van ZonMw levert een bijdrage aan de preventie en behandeling van kansspelverslaving, gokgerelateerde schade en gokproblematiek door nieuwe kennis te ontwikkelen en het gebruik ervan te stimuleren. De prioriteiten van het programma zijn vastgesteld door een brede vertegenwoordiging uit het veld. Opdrachtgever van het programma is de Kansspelautoriteit.

ZonMw stimuleert
gezondheidsonderzoek en
zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 54 08
PreventieKansspelverslaving@zonmw.nl
www.zonmw.nl/preventie